

Asia: VN/27452/2020-OM-548

Julkisuuslain salassapitoperusteiden uudistustarpeiden kartoitus

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat mielestänne nykyisten julkisuuslain 24 §:n salassapitoperusteiden kehittämistarpeet? Puuttuuko nykyisistä salassapitosäännöksistä jotain olennaista? Kuvailkaa ja perustelkaa kehittämistarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 23 kohdan mukaan salassa pidettäviä tietoja ovat mm. tiedot henkilön vuosituloista tai kokonaisvarallisuudesta taikka tuen tai etuuden perusteena olevista tuloista ja varallisuudesta taikka tiedot, jotka muutoin kuvaavat hänen taloudellista asemaansa.

Edellä mainittujen tietojen salassapitoaika on julkisuuslain 31 §:n mukaan 25 vuotta. Työeläkelaeissa, työtapaturmavakuutuslainsäädännössä sekä maatalousyrittäjien luopumisjärjestelmiä koskevissa laeissa säädetään vakuutus- ja etuusasioihin liittyvien asiakasasiakirjojen säilytysajoista. Mainittuja järjestelmiä toimeenpanevilla tahoilla, kuten Melalla, on lakisääteisten pitkien säilytysaikojen vuoksi hallussaan 24 §:n 1 momentin 23 kohdassa tarkoitettuja tietoja ja niitä sisältäviä asiakirjoja, joiden salassapitoaika julkisuuslain mukaan päättyy ennen tietojen tai niitä sisältävien asiakirjojen säädettyjen säilytysaikojen päättymistä. Salassapitoaika voi toisinaan päättyä sellaisena ajankohtana, jolloin henkilö, jonka vakuutus- tai etuusasiaan asiakirja tai tieto liittyy, on vielä elossa. Sosiaaliturvan toimeenpanoon liittyvien yksittäistä henkilöä koskevien salassa pidettävien tietojen muuttumista julkisiksi tällä tavoin ei voi pitää tarpeellisena, kohtuullisena eikä tarkoituksenmukaisena.

Käytännössä on esiintynyt tilanteita, joissa yksityishenkilö on saattanut pyytää eläkelaitokselta edellä tarkoitettuja toisen henkilön vakuutus- tai etuusasiaan liittyviä asiakirjoja tai tietoja esimerkiksi avioerotilanteissa ositusta tehtäessä tai kuolinpesän selvittämiseen liittyen.

Työeläkelaitos on oikeuskäytännössä velvoitettu luovuttamaan yksityishenkilön pyytämät toisen henkilön vanhuuseläkettä koskevat asiakirjat, muilta kuin verotusasiakirjoja koskevin osin, koska asiakirjojen salassapitoaika 25 vuotta oli lakannut.

Lisäksi työeläkelaitos on velvoitettu luovuttamaan yksityishenkilölle perinnönjaon riitauttamiseksi toisen henkilön etuusasian käsittelyyn liittyviä asiakirjoja, lukuun ottamatta verotusasiakirjoja, sen vuoksi, että salassapitoaika 25 vuotta oli päättynyt.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 – 35 kohtien mukaan salassa pidettäviä tietoja ovat muun muassa tiedot henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelusta sekä tiedot henkilön seksuaalisesta käyttäytymisestä ja suuntautumisesta, tiedot henkilön ilmoittamasta salaisesta puhelinnumerosta tai tiedot matkaviestimen sijaintipaikasta, samoin kuin tiedot henkilön kotikunnasta ja hänen siellä olevasta asuinpaikastaan tai tilapäisestä asuinpaikastaan samoin kuin puhelinnumerosta ja muista yhteystiedoista, jos henkilö on pyytänyt tiedon salassapitoa ja hänellä on perusteltu syy epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi sekä tiedot henkilön poliittisesta vakaumuksesta, henkilön yksityiselämän piirissä esittämistä mielipiteistä, henkilön elintavoista, osallistumisesta yhdistystoimintaan tai vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä tai muista niihin verrattavista henkilökohtaisista oloista.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 – 35 kohdissa mainittujen tietojen salassapitoaika on julkisuuslain 31 §:n mukaan 50 vuotta sen henkilön kuolemasta, jota tieto koskee tai, jollei siitä olisi tietoa, 100 vuotta, mikä on huomattavasti pidempi salassapitoaika kuin 24 §:n 1 momentin 23 kohdassa tarkoitettujen tietojen salassapitoaika. Lisäksi 24 §:n 1 momentin 24 - 35 kohdissa tarkoitettujen tietojen salassapitoaika päättyy aina vasta sen henkilön kuoleman jälkeen, jota tiedot koskevat.

Yksittäisen henkilön työeläke- tai tapaturmavakuutusasiaan tai sen perusteella käsiteltävään etuusasiaan voi liittyä sekä edellä mainitussa 23 kohdassa että 24 – 35 kohdissa tarkoitettuja tietoja. Käytännössä henkilön samaan yksittäiseen vakuutus- tai etuusasiaan liittyvät tiedot ja asiakirjat siis saattavat muuttua julkisiksi eri ajankohtina, mitä ei voi pitää tarkoituksenmukaisena.

Melan käsityksen mukaan olisi harkittava erillisen säännöksen lisäämistä työeläke- ja työtapaturmavakuutuslainsäädäntöön sekä maatalousryttäjien luopumisjärjestelmiä koskevaan lainsäädäntöön, jonka perusteella julkisuuslain salassapidon päättymistä koskevia säännöksiä ei sovellettaisi mainittujen vakuutus- ja etuusjärjestelmien toimeenpanoon liittyviin vakuutettua tai etuudensaajaa koskeviin asiakirjoihin ja tietoihin. Ellei tämä ole mahdollista, olisi kuitenkin lainsäädännöllä huolehdittava siitä, että asiakirjat ja tiedot ovat salassa pidettäviä vähintään sen henkilön kuolemaan saakka, johon asiakirjat ja tiedot liittyvät.

Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), millaisia muutoksia tämä edellyttäisi salassapitoperusteisiin? Kuvailkaa ja perustelkaa muutostarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Julkista hallintotehtävää ei ole määritelty työryhmän ehdotuksessa uudeksi julkisuuslaiksi. Tämän vuoksi on vaikea arvioida, onko eläkelaitoksen toimintaan liittyviä sellaisia asiakirjoja ja tietoja, jotka katsottaisiin julkisena hallintotehtävänä pidettävään asiaan liittyviksi, mutta joiden julkisuutta olisi jostain syystä perusteltua rajoittaa lainsäädännössä.

Soveltamisalan muutos ei vaikuttaisi eläke- tai työtapaturmavakuutuslaitoksen lakisääteisiin tehtäviin kuuluvien vakuutus- ja etuusjärjestelmien toimeenpanoon liittyvien asiakasasiakirjojen ja -tietojen salassapitoperusteisiin.

Oletteko tunnistaneet tietojen tai asiakirjojen salassapitoa koskevaa erityislainsäädäntöä, joka on ristiriidassa julkisuuslain salassapitosäännösten kanssa? Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), aiheutuisiko soveltamisalan muutoksesta konkreettisia ristiriitoja nykyisen erityislainsäädännön kanssa tai tarvetta tarkentaa erityislainsäädäntöä?

Seuraavia säännöksiä tulisi muuttaa, jos julkisuuslain soveltamisalaa laajennettaisiin:

Maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) 138 §, Maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain (873/2025) 156 § sekä maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain (612/2006) 68 §.

Backman Heli
Maatalousyrittäjien eläkelaitos

Jansson Stella
Maatalousyrittäjien eläkelaitos